

**ДУНДГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

Нутгийн удирдлагын ордон, 7-р баг, Сайншагаан сум
Дундговь аймаг 48090 Утас: 70592439, 70592208,
70593208, Цахим хаяг: dundgovi@audit.gov.mn

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНД**

2026.04.21 № 100

танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр
хуульд заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох Дундговь аймгийн “Монгол ардын нам”-ын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2025 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит, Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Орон нутгийн 2026 оны төсөв, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөл, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Дундговь аймгийн “Монгол ардын нам”-ын хорооны аймгийн иргэдийн

4826050359

Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нөхөн сонгуульд оролцох “Монгол ардын нам”-ын мөрийн хөтөлбөр (14 хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Дундговь аймгийн Сонгуулийн хороонд

Хавсралт 14 хуудастай.

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

ХЯНАСАН:
АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

БОЛОВСРУУЛСАН:
АХЛАХ АУДИТОР

Р.МӨНХТОГТОХ

Т.БАТСАЙХАН

Д.ИХБАЯР

Алима

2

Дундговь аймгийн Монгол Ардын Намын хорооны 2024 оны 06 сарын 20-ний өдрийн 3 дугаар хурлын 02 тоот тогтоолоор батлав.

**АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ГОВИЙН БҮСИЙН ХӨГЖИЛ- ДУНДГОВИЙН СЭРГЭЛТ

“Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”, “Дундговь аймгийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх 2018-2028 дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр”, “Монгол Ардын Намын “Шинэ сэргэлтийн бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн реформ 2024-2028” зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд суурилан иргэдийнхээ амьдрах орчныг сайжруулах, өрх гэрийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх “ГОВИЙН БҮСИЙН ХӨГЖИЛ- ДУНДГОВИЙН СЭРГЭЛТ” мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд 5 үндсэн бүлэг, 19 дэд бүлэг, 183 зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллана.

**НЭГ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРТ ХҮРГЭХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН
БОДЛОГО**

- 1.1 Орон сууц
- 1.2 Эрүүл иргэн
- 1.3 Боловсролтой иргэн
- 1.4 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрт чиглэсэн нутгийн сэргэлтийн бодлого
  - Хүүхэд
  - Оюутан, залуучууд
  - Гэр бүл
  - Ахмад настан
  - Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.5 Хөдөлмөр эрхлэлт
- 1.6 Үндэсний өв, соёл урлагийг дэмжигч иргэн
- 1.7 Эрүүл идэвхитэй амьдралын хэвшил бүхий иргэн

**ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ НУТГИЙН
СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО**

2.1 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл

**ГУРАВ. ХӨГЖЛИЙГ ХӨТЛӨХ ХУВИЙН ХЭВШИЛ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ
ДЭМЖИХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО**

- 3.1 Бизнес хөрөнгө оруулалтын таатай орчин
- 3.2 Шинэ ажлын байр
- 3.3 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

**ДӨРӨВ. ШУДАРГА, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ
ЗАСАГЛАЛЫН СЭРГЭЛТ**

4.1 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

4.2 Иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

ТАВ. ХҮН БА ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧНЫ СЭРГЭЛТ

5.1 Тэрбум мод хөтөлбөр

5.2 Уламжлалт нүүдлийн мал аж ахуй

5.3 Үнэт баялаг ус

ЗУРГАА. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТАТАХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

6.1 Бүтээн байгуулалт

6.2 "Шинэ Мандалговь" хөтөлбөр

6.3 Сумдын хөгжил

1 НЭГ. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТИЙГ ӨРХ БҮРТ ХҮРГЭХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

1.1 Орон сууц

- ✓ 1.1.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй 3 хувийн хүүтэй ипотекийн зээлийн хөтөлбөрийн хүртээмжийг өнөөгийн түвшнээс 5 дахин нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.1.2 “Миний түрээсийн орон сууц” хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн төв болон сумдын иргэдэд түрээслэх, түрээслээд өмчлөх орон сууцны төслийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, төрийн албан хаагч, залуу гэр бүл, ахмадуудыг нэн түрүүнд хамруулна.
- ✓ 1.1.3 Эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй амины орон сууц барих, засварлахад хөнгөлөлттэй зээлийн дэмжлэг үзүүлнэ.
- ✓ 1.1.4 “1000 айлын орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, аймгийн төвд 700 айл, сумдад 300 айлын орон сууцыг нэмж барина.

1.2 Эрүүл иргэн

- ✓ 1.2.1 Өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт мэдээлэх, сануулах хиймэл оюун ухаанд суурилсан системийг хөгжүүлж, салбарын цахим шилжилтийг эрчимжүүлэн, эрт илрүүлэгт зорилтот бүлгийн иргэдийг бүрэн хамруулна.
- ✓ 1.2.2 Нийтийн биеийн тамир, спортоор хичээллэх, эрүүл амьдралын хэв маягийг дэмжсэн дасгал хөдөлгөөн хийх, эрүүл, зөв хооллолтыг дэмжих, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.2.3 Нарийн мэргэжлийн эмч, сувилагч, мэргэшсэн асрахуйн ажилтнуудыг гадаад, дотоодод сургах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.2.4 Эмнэлгийн авто машин, тоног төхөөрөмжийн хангалтыг стандартын түвшинд хүргэж, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэн, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- ✓ 1.2.5 “Элэг бүтэн Монгол”, “Умайн хүзүүн хавдаргүй Монгол” болон хүүхдийн “Эрүүл шүд” хөтөлбөрүүдийг эрчимжүүлж, үргэлжлүүлнэ.
- ✓ 1.2.6 Хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд иргэн бүрийг урьдчилан сэргийлэх үзлэг оношилгоонд бүрэн хамруулж, “Эрт илрүүлэг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- ✓ 1.2.7 Эрүүл мэндийн салбарын шилдэг ажилтнуудыг жил бүр шалгаруулж, эмч, эмнэлгийн ажилтнуудын нийгмийн асуудлыг үе шаттай шийдвэрлэж, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.

1.3 Боловсролтой иргэн

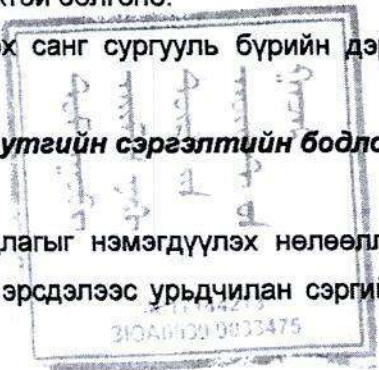
- ✓ 1.3.1 ОХУ-ын хөрөнгө оруулалттай, олон улсын жишигт нийцсэн, бүсийн хэмжээний ЕБ-ийн сургууль байгуулна.
- ✓ 1.3.2 Политехник коллежийн сургалтын орчныг сайжруулж, Говийн бүсийн эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл, хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлтэд нийцүүлэн хөгжүүлнэ.

- ✓ 1.3.3 Боловсролын салбарыг улс төрөөс ангид байлгаж, сургуулийн захирал, цэцэрлэгийн эрхлэгчийг мэдлэг чадвар, ажлын гүйцэтгэл, туршлагад нь үндэслэн, холбогдох хууль, журмын дагуу сонгон шалгаруулж, томилно.
- ✓ 1.3.4 Багшлах хүний нөөцийг чадавхжуулж, ТМБС, ЕБС, СӨБ-ын байгууллагын багш нарыг гадаад, дотоодод сургаж, бэлтгэх бодлого баримтална.
- ✓ 1.3.5 Багшийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн, багш нарыг гадаад, дотоодод мэргэжил дээшлүүлж, сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулна.
- ✓ 1.3.6 Бүх шатны сургалтын байгууллагын суралцагчдад англи хэл эзэмших тэгш боломжийг бүрдүүлж, англи хэлний багш нарыг гадаадад сургаж чадавхжуулна.
- ✓ 1.3.7 Аймгийн хэмжээнд цэцэрлэг, сургуулийн хичээлийн болон дотуур байрны барилгуудыг бүрэн шинэчилж засварлана.
- ✓ 1.3.8 Нүхэн жорлонтой цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрыг 100 хувь орчин үеийн ариун цэврийн байгууламжтай болгож, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.3.9 Сургуулиудад байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн лаборатори, туршилтын талбайг байгуулна.
- ✓ 1.3.10 “Байгалийн ухаан” болон “Математик”, “Англи хэл”, “Оюунлаг Дундговь” дэд хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлж, улс, бүсийн хэмжээний төрөлжсөн олимпиадыг аймагтаа тогтмол зохион байгуулна.
- ✓ 1.3.11 Сургууль, цэцэрлэгийн шилдэг багш, ажилтнуудыг жил бүр шалгаруулж, боловсролын салбарын ажилчдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.
- ✓ 1.3.12 Залуу багш нарын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор түрээсийн орон сууцны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.3.13 Багш нарыг жилд нэг удаа урьдчилан сэргийлэх эрүүл мэндийн үзлэг оношлогоонд бүрэн хамруулна.
- ✓ 1.3.14 Багшийн хүрэлцээгүй сумдад цахимаар ажиллах нөхцлийг бүрдүүлж, багш нарыг давхар ажиллаж, цалин орлогоо нэмэгдүүлэх боломжтой болгоно.
- ✓ 1.3.15 Ахмад багш нарын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх санг сургууль бүрийн дэргэд байгуулна.

1.4 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрт чиглэсэн нутгийн сэргээлтийн бодлого Хүүхэд

- ✓ 1.4.1 Хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт, хандлагыг нэмэгдүүлэх нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлж, иргэдийн оролцоотой, хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлнэ.

- ✓ 1.4.2 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дээшлүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг асрах үйлчилгээнд хамруулан, ээжүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.3 Хүүхэд бүрийг сургуулийн өмнөх боловсролд бүрэн хамруулна.
- ✓ 1.4.4 Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдах боломжгүй, эрсдэлт бүлгийн суралцагчдад шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж, боловсролд тэгш хамруулна.
- ✓ 1.4.5 Цэцэрлэгийн хоол болон ЕБС-ийн үдийн хоолны орц найрлагыг нэмэгдүүлж, шим тэжээлтэй, амин дэмээр баялаг хоол, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнээр үйлчилнэ.
- ✓ 1.4.6 Цэцэрлэг, сургуулийн дотоод, гадаад орчинг бүрэн камержуулж, хүүхдэд ээлтэй, аюулгүй орчин бүрдүүлнэ.

Оюутан, залуучууд

- ✓ 1.4.7 Оюутны цагаар хөдөлмөр эрхлэлтийг зохицуулах журмын дагуу нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хөнгөлөлт, цагийн ажлын зуучлалыг E-Student цэсээр дамжуулан зохион байгуулна.
- ✓ 1.4.8 Сурлагын өндөр амжилттай, бакалаврын сургалтын төгсөгчийг төрийн албанд дадлага хийлгэх тогтолцоог сайжруулан, төрийн албаны хүний нөөцийг бэлтгэнэ.
- ✓ 1.4.9 Хөдөлмөрийн хуулинд тусгагдсан цахимаар, зайнаас, гэрээс, цагаар ажиллах болон богино хугацааны хөдөлмөр эрхлэх боломжуудыг өргөжүүлж, шинээр ажлын байр бий болгох бодлого баримтална.
- ✓ 1.4.10 Залуучуудын бизнес эрхлэх боломж, гарааны бизнес эрхлэх нөхцөлийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.11 "Хийнгээ суръя- Орлого олъё-Хэмнэе" загвараар төгсөгчдийн хөдөлмөр эрхлэх үр чадварыг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.12 Орчин үеийн стандартад нийцсэн кино театрын барилга барина.
- ✓ 1.4.13 Залуучуудын хөгжлийн төв байгуулж, үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулна.

Гэр бүл

- ✓ 1.4.14 Гэр бүлийн хүчирхийллийг бууруулж, хүчирхийллийг үл тэвчих хандлагыг бий болгох нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.4.15 Ганц бие өрх болон өрх толгойлсон эцэг, эхэд ээлтэй тогтолцоог хөгжүүлнэ.
- ✓ 1.4.16 Цэцэрлэгийн хүүхэд хүлээн авах, тарах цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүд ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.17 Тогтвортой гэр бүлийг дэмжих бодлого хэрэгжүүлж, дундаж давхаргыг тэлнэ.
- ✓ 1.4.18 Айл өрхийн амьжиргааны түвшинг олон улсын аргачлалаар тогтоож, ажил орлоготой болгох, малжуулах, туслах аж ахуй эрхлүүлэх зэргээр орлогын өсөлтийг дэмжих бодитой арга хэмжээг авч ажиллана.

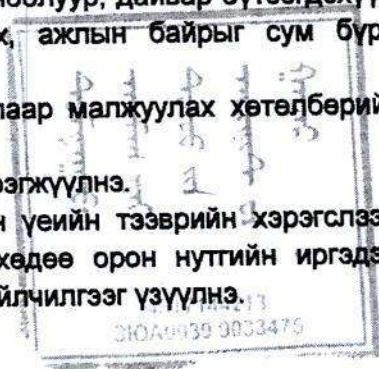
Ахмад настан

- 1.4.19 Ахмадуудын хөдөлмөрийн хоршоо, нөхөрлөл зэрэг хамтын ажиллагааны санаачлагыг дэмжин орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.20 Аймагт ахмадын сувилал байгуулж, ахмадуудыг орон нутагтаа сувилуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.21 Түрээсийн орон сууцны хөтөлбөрт ахмадуудыг хамруулан, төлбөрийн хөнгөлөлт үзүүлэх асуудлыг шат дараалалтайгаар шийдвэрлэнэ.
- 1.4.22 Говийн бүсийн асрамжийн газрыг аймагтаа байгуулж, харж хандах хүнгүй ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд асрамжийн үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 1.4.23 Ахмадуудын урлаг, спортын наадмыг аймагтаа бүсчилэн зохион байгуулна.
- 1.4.24 Нарийн мэргэжлийн оношлогооны төвд 60-аас дээш насны ахмадуудыг зохион байгуулалттайгаар оношуулж, зардлыг эрүүл мэндийн даатгал болон орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэнэ.
- 1.4.25 Аймгийн төвд "Ахмадын эмнэлэг" байгуулна.
- 1.4.26 Сумын ахмадын хорооны дарга нарын урамшууллыг үе шаттайгаар нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.27 Ахмад настнуудад өдрийн болон 7 хоногийн эрүүл мэнд, сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх геронтологийн төв байгуулна

Малчид

Шинэ хоршоо хөтөлбөрийн хүрээнд:

- 1.4.28 Малчдад өвөлжөө, хаваржааны газрыг урт хугацаатай эзэмшүүлэх, ашиглуулах, тэжээлийн ургамал тариалах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.29 Худаг гаргах, ногоон тэжээл тариалах, тоног төхөөрөмж худалдан авахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.4.30 Говийн бүсийн хэмжээнд дутагдалтай малын эмч, мал зүйч, мэргэжилтэнг үе шаттайгаар бэлтгэн, мал сүргийг бүрэн эрүүлжүүлнэ.
- 1.4.31 Малчдын боловсрол, эрүүл мэнд, нийгэм, соёлын үйлчилгээг хоршоогоор дамжуулан шинэ түвшинд гаргана.
- 1.4.32 Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир, ноос ноолуур, дайвар бүтээгдэхүүн ангилан ялгах болон боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг сум бүрт нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 1.4.33 Зудад өртсөн малчдыг нутгийн шилмэл омгийн малаар малжуулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.34 Зудын эрсдэлийг даван туулах "ӨВӨЛЖӨӨ" төсөл хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.35 Бүх сумдын эмнэлгийг туулах чадвар сайтай орчин үеийн тээврийн хэрэгслээр ханган, Старлинкийн интернетэд холбон малчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, эмчилгээний үйлчилгээг үзүүлнэ.

1.7 Эрүүл, идэвхитэй амьдралтай иргэн

- ✓ 1.7.1 Мандалговь хотод усан бассейн бүхий спорт цогцолборын барилгыг ашиглалтад оруулна.
- ✓ 1.7.2 Иргэдийн идэвхитэй хөдөлгөөн хийх, явган алхах, унадаг дугуйн зориулалтын зам талбайг нэмэгдүүлж байгуулна.
- ✓ 1.7.3 Дундговь аймгийн "Бага Олимп" спортын наадмыг 2 жил тутам зохион байгуулна.
- ✓ 1.7.4 Улс бүсийн аварга шалгаруулах үндэсний болон олимпийн төрлийн спортын уралдаан тэмцээнийг зохион байгуулна.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ӨСӨЛТИЙГ ХАНГАХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

2.1 Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл

- ✓ 2.1.1 Хөдөө аж ахуйн салбарыг шинэ технологи, инновацид суурилан, цаг уурын эрсдэлд дасан зохицсон, үр ашигтай бизнесийн салбар болгон хөгжүүлнэ.
- ✓ 2.1.2 Аймагтаа говийн бүсийн гойд ашиг шимт цөм сүргийг бий болгоно.
- ✓ 2.1.3 Малын түүхий эдэд анхан шатны боловсруулалт хийх, сум дундын хоршоог бүсчлэн байгуулж, малчдад хувь эзэмшүүлнэ.
- ✓ 2.1.4 Бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйг хослуулан хөгжүүлнэ.
- ✓ 2.1.5 Малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 2.1.6 Малын чанар, үүлдэр угсааг сайжруулах санаачлагыг дэмжинэ.
- ✓ 2.1.7 Сум бүрт стандарт шаардлага хангасан өвс, тэжээлийн агуулах шинээр барьж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэхэд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- ✓ 2.1.8 Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорийн аж ахуйг хөгжүүлэх замаар хүнсний ногоо, жимс жимсгэнийн нэр төрлийг нэмэгдүүлж, аймгийн хэрэгцээг хангана.
- ✓ 2.1.9 Малын гаралтай дайвар бүтээгдэхүүнийг хаягдалгүй боловсруулж, уургийн агууламж өндөр түүхий эд бэлтгэх, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх чиглэлээр хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.
- ✓ 2.1.10 Говийн бүсийн мах, арьс шир, ноос ноолуур боловсруулах үйлдвэр технологийн парк байгуулж, дотоод, гадаадын зах зээлд өндөр үнээр борлуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 2.1.11 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг дөрвөн улиралд бэлтгэн нийлүүлэх, хадгалах нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлж, иргэдийг хямд, чанартай мах, сүү, хүнсний ногоогоор хангана.
- ✓ 2.1.12 Цэцэрлэг, сургуулийн үдийн хоолонд сүү, сүүн бүтээгдэхүүний хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

ГУРАВ. ХӨГЖЛИЙГ ХӨТЛӨХ ХУВИЙН ХЭВШИЛ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ДЭМЖИХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

3.1 Бизнес, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин

- ✓ 3.1.1 Нийтийн эзэмшлийн зам талбай, цэцэрлэгт хүрээлэн зэрэгт үйлчилгээ эрхлэх боломжийг иргэдэд олгоно.
- ✓ 3.1.2 Мандалговь хотод жижиг дунд үйлдвэрлэгчдэд зориулсан бизнес инкубатор төв байгуулна.
- ✓ 3.1.3 Жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг гадаад, болон дотоодын зах зээлд нэвтрүүлэх үзэсгэлэн худалдаа болон "Дундговь түншлэл" арга хэмжээг жил бүр зохион байгуулж үндэсний үйлдвэрлэгч нараа дэмжин, сурталчилна.
- ✓ 3.1.4 БНХАУ, ОХУ, Өмнөд Солонгос, Япон, Чех зэрэг улс орнуудтай тогтоосон хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, шинээр боломжит улс орнуудтай харилцаа тогтооно.
- ✓ 3.1.5 Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын "Discover Dundgovi" зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг татна.

3.2 Шинэ ажлын байр

- ✓ 3.2.1 Ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлд жижиг, дунд, бичил бизнесийг дэмжих урт хугацаатай, хүү багатай зээлийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тэлэх бодлого баримталж, шударга, ил тодоор олгох зарчмыг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 3.2.2 Жижиг, дунд үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг төрийн худалдан авалтаар дэмжинэ.
- ✓ 3.2.3 Ажлын байрыг шинээр бий болгосон бүс, орон нутгийн жижиг, дунд, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч аж ахуйн нэгжийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.
- ✓ 3.2.4 Гарааны бизнесийг дэмжих эко системийг бүрдүүлж, бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох, хөрөнгө оруулалтын цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 3.2.5 Гарааны бизнес эрхлэгч, инноваци, судалгаа хөгжүүлэгчдэд зориулсан хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг нэмэгдүүлж, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх бодлогоор дэмжинэ.
- ✓ 3.2.6 "Пассив" хаусын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.
- ✓ 3.2.7 Аймгийн хэмжээнд нийтийн хоол, зочид буудал болон бусад үйлчилгээний чиглэлээр олон улсын стандартад нийцсэн үйлчилгээний төв байгуулах санал санаачлагыг бүрэн дэмжинэ.
- ✓ 3.2.8 Уул уурхайн төслүүдийн нутгийн хөгжилд оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.2.9 Орон нутгийн байгалийн баялаг, ашигт малтмалд түшиглэсэн барилгын материалын үйлдвэр байгуулна.

3.3 Төрөлжсөн аялал жуулчлал

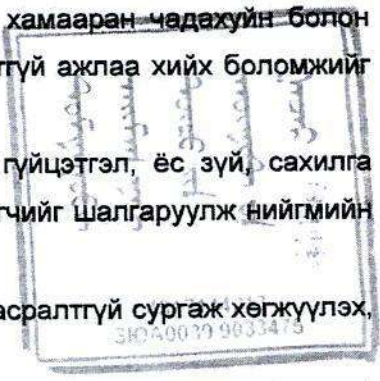
- ✓ 3.3.1 "GoMongolia" хөтөлбөрийн хүрээнд аймагт зочлох гадаад жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

- ✓ 3.3.2 Аялал жуулчлалын бүс дэх хоршоо, нөхөрлөлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг ногоон зээл, худалдааны сувгуудаар дэмжих бодлого баримтлана.
- ✓ 3.3.3 Монголын нүүдлийн соёл, орон нутгийн онцлогт тохирсон брэнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрөл, чанар, дизайныг сайжруулан, хөгжүүлж, орон нутагт орох орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.3.4 Жуулчдад үзүүлэх уламжлалт зан заншил нутгийн онцлох бүтээгдэхүүн үйлчилгээ /Айрагны баяр, тэмээний баяр, ардын урлагын наадам г.м/-г сурталчлах эвент арга хэмжээг тогтмолжуулна.
- ✓ 3.3.5 Их газрын чулуу, Бага газрын чулуу, Онгийн хийд, Цагаан суварга, Өөш манхан, Морин толгойн цав, Дэл уул зэрэг аялал жуулчлалын төвүүдийг байгуулж орон нутгийн аялал жуулчлалын сүлжээг олон улсын аялалын бүстэй холбоно.
- ✓ 3.3.6 Орон нутгийн онцлогийг илтгэсэн бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл иргэн, аж ахуй нэгжийг дэмжин орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.3.7 Аялал жуулчлалын гадаадад хамтын ажиллагаа, олон улсын сурталчилгаа маркеныг эрчимжүүлж жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.3.8 Аймаг сумдын орох гарах хаалга, олон нийтийн худалдаа үйлчилгээний төвүүдэд түшиглэн, ариун цэврийн байгууламж бүхий нийтийн бие засах газруудыг бий болгоно.
- ✓ 3.3.9 Их газрын чулуу, байгалийн задгай театрыг түшиглэсэн, аялал жуулчлалын цогцолбор байгуулна.

ДӨРӨВ.ШУДАРГА ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН ЦАХИМ ЗАСАГЛАЛЫН СЭРГЭЛТ

3.4 Төрийн албаны хүний нөөцийн бодлого ба нийгмийн баталгаа

- ✓ 3.4.1 Төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- ✓ 3.4.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- ✓ 3.4.3 Төрийн жинхэнэ албан хаагч сонгуулийн үр дүнгээс үл хамааран чадахуйн болон шатлан дэвших зарчмын дагуу улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 3.4.4 Төрийн тусгай болон жинхэнэ албан хаагчдын ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг улам дээшлүүлж, шилдэг төрийн албан хаагчийг шалгаруулж нийгмийн асуудал, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.
- ✓ 3.4.5 Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх, цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

- ✓ 3.4.6 Төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах ажлын хүрээнд багийн засаг дарга нарыг сургаж дадлагажуулан, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

3.5 Иргэдэд ойр төрийн үйлчилгээ

- ✓ 3.5.1 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- ✓ 3.5.2 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 3.5.3 Гэмт хэргийн тоог бууруулах, иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гэрэлтүүлэг, камержуулалтыг сайжруулж нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.5.4 "Мандалговь хот"-ын удирдлагын төвийг бий болгоно.
- ✓ 3.5.5 Төсвийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа /Тендер/-г нээлттэй ил тод шилэн болгох.

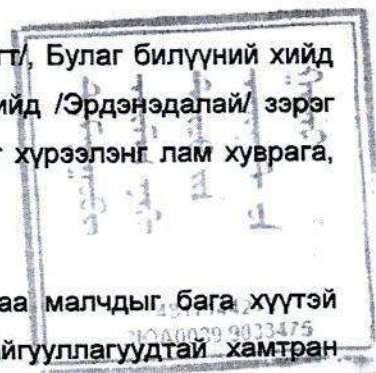
ТАВ.ХҮН БА ХҮРЭЭЛЭН БҮЙ ОРЧНЫ СЭРГЭЛТ

3.6 "Тэрбум мод" хөтөлбөр

- ✓ 3.6.1 Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг үр нөлөөг багасгах, байгальд ээлтэй, оролцоотой ажил бизнесийг дэмжинэ.
- ✓ 3.6.2 Байгалийн унаган төрх, биологийн олон янз байдлыг хамгаалж, эко системийн тэнцвэрийг хадгалахад хувь нэмэр оруулсан иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулна.
- ✓ 3.6.3 Ногоон хот, ногоон барилга, амьдралын ногоон хэв маяг, нөөцийн хэмнэлт зэрэг байгальд ээлтэй, хэмнэлттэй ногоон үзэл санаа, хандлага, дадлыг дэмжин хөгжүүлнэ.
- ✓ 3.6.4 "Тэрбум" мод хөтөлбөрийн хүрээнд айл өрх бүр эзэмшлийн газартаа мод тарих аян өрнүүлж, төрөөс үзүүлж буй дэмжлэгийг ургуулсан модны тоо, цахилгаан, усны зардалтай уялдуулна.
- ✓ 3.6.5 Сум бүрт нэрэмжит цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, иргэдийн мод тарих идэвх сонирхлыг нэмэгдүүлнэ. Үүнд: гэр бүл бологсдын, төгсөлтийн, алдар цолтны, бурхан бологсдын гэх мэт
- ✓ 3.6.6 Онгийн гурван хийд /Сайхан-Овоо/, Чойрын хийд /Дэлгэрцогт/, Булаг билүүний хийд /Өлзийт/, Зуутын хийд /Адаацаг/, Үнстий цагаан овооны хийд /Эрдэнэдалай/ зэрэг газруудад номын мэргэдийн дурсгалд зориулсан цэцэрлэгт хүрээлэнг лам хуврага, сүсэгтэн олны дэмжлэгтэйгээр байгуулна.

3.7 Уламжлалт нүүдлийн мал аж ахуй

- ✓ 3.7.1 Бэлчээрийн даацаа хэтрүүлээгүй, бэлчээр хамгаалж байгаа малчдыг бага хүүтэй ногоон зээлд хамруулах боломжийг банк санхүүгийн байгууллагуудтай хамтран бүрдүүлнэ.

- ✓ 3.7.2 Бэлчээрийг усжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн, малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.7.3 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэнэ.
- ✓ 3.7.4 Газар ашиглагчдын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, эвдрэл, доройтолд орсон газрыг нөхөн сэргээж, цөлжилт, газрын доройтлыг бууруулна.
- ✓ 3.7.5 Уул уурхайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүйгээр зохион байгуулахад шаардлагатай арга хэмжээг авч, нийгмийн хариуцлагын гэрээ байгуулан хамтран ажиллана.
- ✓ 3.7.6 Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нийт газар нутгийн 30 хувьд хүргэнэ.

3.8 Үнэт баялаг ус

- ✓ 3.8.1 Уул уурхай, хөдөө аж ахуй, аж үйлдвэрийн салбарт гүний усны нөөц ашиглалтыг хязгаарлаж, гадаргын ус ашиглахыг дэмжинэ.
- ✓ 3.8.2 Нөхөн сэргээлт хийдэг, дэвшилтэт техник технологи нэвтрүүлдэг, усыг дахин ашигладаг үйлдвэр, уул уурхайг дэмжинэ.
- ✓ 3.8.3 Уул уурхайд үйлдвэрлэлийн технологид хэрэглэсэн усыг дахин ашиглах, саарал ус нийлүүлэх төслийг дэмжинэ.
- ✓ 3.8.4 Аймгийн төвийн цэвэрлэх байгууламжийн усыг 100 хувь халдваргүйжүүлж мод тарих, ногоон байгууламжид дахин ашиглах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 3.8.5 Аймаг, сумын төвийн хүн амыг стандартын шаардлага хангасан ундны усны хайгуул судалгааг хийж, нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

ЗУРГАА.ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТАТАХ НУТГИЙН СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО

6.1 Бүтээн байгуулалт

- ✓ 6.1.1 Говийн бүсийг усаар хангах Орхон-Онги төслийн хүрээнд усалгаатай газар тариалан, мод үржүүлгийн газруудыг бий болгоно.
- ✓ 6.1.2 Байгаль, газарзүйн онцлогт түшиглэн Цагаан суварга орчмын палеонтологийн нөөцөд тулгуурлан аялал жуулчлалын тусгай бүсийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд байгуулна.
- ✓ 6.1.3 Орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдаа, бирж, тээвэр логистикийн цогцолборыг кластераар хөгжүүлэх тохиромжтой дөрвөн байршлыг санал болгож, хүсэлт гаргасан хувийн хэвшил, хоршоодыг дэмжинэ.
- ✓ 6.1.4 Говийн бүсийн нар, салхины нөөцийг ашиглан, нар, салхины сэргээгдэх эрчим хүчний станцуудыг байгуулна.
- ✓ 6.1.5 Говийн босоо тэнхлэгийн Тавантолгой-Мандалговь чиглэлийн 230 км төмөр замыг барина.
- ✓ 6.1.6 Мянганы төмөр замын хэсэг Мандалговь-Чойр чиглэлийн 180 км төмөр замыг барьж хүрэн нүүрсийг Бичигт боомтоор гаргана.

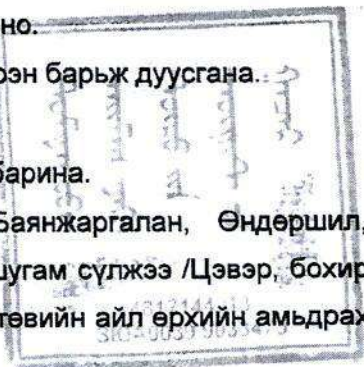
- 22
- ✓ 6.1.7 Арвай хээр- Мандалговь-Чойр чиглэлийн авто замыг шинээр барина.
  - ✓ 6.1.8 Улаанбаатар-Мандалговь чиглэлийн авто замыг шинэчлэн засварлана.
  - ✓ 6.1.9 Зарим сумдыг аймгийн төв болон төв замтай хатуу хучилттай автозамаар холбоно.
  - ✓ 6.1.10 "Бүрдийн уянга" хүүхдийн зусланг шинэчлэн засварлана.
  - ✓ 6.1.11 Мандалговь хотод хог хаягдлыг ангилан ялгах, дахин боловсруулах үйлдвэр шинээр барьж, сумдын хог хаягдалын менежментийг сайжруулна.
  - ✓ 6.1.12 Салхитын уурхайгаас Их газрын чулуу, байгалийн задгай театр хүртэл эрчим хүчний шугам татна.

6.2 "Шинэ Мандалговь"

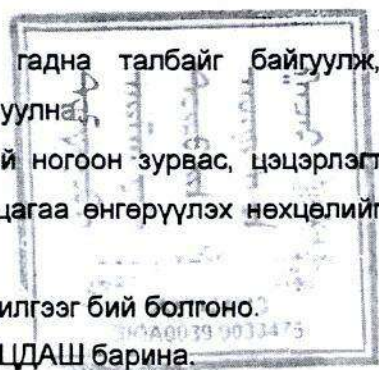
- ✓ 6.2.1 Дулааны станцыг барьж дуусган, 2 дугаар хэлхээний шугам сүлжээг шинээр угсарч, ашиглалтад оруулна.
- ✓ 6.2.2 Мандалговь шинэ суурьшлын бүсийг 0,6кВ болон 0,4кВ-ийн хуваарилах сүлжээ бүхий цахилгаан хангамжаар бүрэн хангана.
- ✓ 6.2.3 Бохир зайлуулах шугам сүлжээг өргөтгөнө.
- ✓ 6.2.4 Хатуу хучилттай авто замын сүлжээг нэмэгдүүлж, А бүсийн шороон зам, гарцуудыг 100 хувь засмал зам болгож тоосжилтыг багасгаж, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангана.
- ✓ 6.2.5 "Өндөр ээж" төвийн уулзвараас ШШГГазар, Баруун цагаан дэлгүүр, Хуучин наадмын талбай хүртэлх босоо тэнхлэгийн 3.9 км хатуу хучилттай авто зам шинээр барина.
- ✓ 6.2.6 Борооны ус тогтдог автозамуудын ус зайлуулах шугамыг бүрэн шинэчилнэ.
- ✓ 6.2.7 Одоо ашиглагдаж байгаа хатуу хучилттай автозамуудыг дахин шинээр хучих ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- ✓ 6.2.8 Гэр хорооллын инженерийн дэд бүтцийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 6.2.9 "Шинэ гудамж", "Шинэ хороолол" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 6.2.10 Олон төрлийн /орлогод нийцсэн, түрээсийн, ногоон, хаус/ орон сууцны хангамжыг нэмэгдүүлж, инженерийн хангамжтай сууцаар хангана.
- ✓ 6.2.11 Хуучин ашиглалтгүй болсон барилгуудыг буулгаж, орчин үеийн шинэ барилга барих хувийн хэвшлийг дэмжинэ.
- ✓ 6.2.12 Мандалговь хотын айл өрхийн нүхэн жорлонг эко 00 болгоно.
- ✓ 6.2.13 Мандалговь хотын үерийн ус зайлуулах далан, сувгийг бүрэн барьж дуусгана.

6.3 Сумын хөгжил

- ✓ 6.3.1 Сум бүрд төрийн албан хаагчдын 12-24 айлын орон сууц барина.
- ✓ 6.3.2 Хулд, Дэлгэрхангай, Адаацаг, Дэрэн, Говь-Угтаал, Баянжаргалан, Өндөршил, Цагаандэлгэр, Сайхан-Овоо, Дэлгэрцогт суманд төвийн шугам сүлжээ /Цэвэр, бохир усны шугам/ цэвэрлэх байгууламж шинээр барьж, сумын төвийн айл өрхийн амьдрах орчинг сайжруулна.

- ✓ 6.3.3 Өндөршил, Өлзийт, Луус, Цагаандэлгэр суманд Эрүүл мэндийн төв, Гурвансайхан суманд Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилгыг шинээр барина.
- ✓ 6.3.4 Сайнцагаан суманд 9,10-р цэцэрлэгийг шинээр, Цагаандэлгэр, Адаацаг, Хулд суманд Хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барина.
- ✓ 6.3.5 Эрдэнэдалай, Дэлгэрцогт, Өлзийт, Хулд суманд сургуулийн барилгыг шинээр барина.
- ✓ 6.3.6 Дэлгэрцогт, Говь-Угтаал, Адаацаг суманд сургуулийн дотуур байрыг шинээр барьж, ашиглалтад оруулна.
- ✓ 6.3.7 Адаацаг, Өндөршил, Гурвансайхан, Дэрэн, Говь-Угтаал, Сайхан-Овоо суманд Соёлын төвийн барилгыг шинээр барьж, Цагаандэлгэр сумын Соёлын төвийн барилгыг ашиглалтад оруулна.
- ✓ 6.3.8 Эрдэнэдалай, Дэлгэрхангай, Өндөршил Баянжаргалан, Луус, Хулд, Сайхан-Овоо, Адаацаг, Дэрэн суманд Нутгийн удирдлагын барилга шинээр барина.
- ✓ 6.3.9 Гурвансайхан, Өндөршил, Баянжаргалан, Говь-Угтаал сумдад ахмадын өргөө байгуулна.
- ✓ 6.3.10 Сумдад нийтийн биеийн тамирын цогцолбор зал, гадна талбайг байгуулж, Говь-Угтаал сумын спорт залны барилгыг ашиглалтад оруулна.
- ✓ 6.3.11 Сумын төвүүдийн дэргэд 3 километрээс багагүй урттай ногоон зурвас, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулж, иргэдийн амарч зугаалах, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 6.3.12 Сум бүрд шаардлага хангасан халуун усны тогтмол үйлчилгээг бий болгоно.
- ✓ 6.3.13 Говь-Угтаал суманд 10/0,4кВ-ын 400кВА КТПН 10 кВ-ын ЦДАШ барина.

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН МАН-ЫН ХОРОО

**ДУНДГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

Нутгийн удирдлагын ордон, 7-р баг, Сайнцагаан сум
Дундговь аймаг 48090 Утас: 70592439, 70592208,
70593208, Цахим хаяг: dundgovi@audit.gov.mn

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
САЙХАН-ОВОО СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНД**

2026.04.21 № 10д
танай _____ -ны № _____ -т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр
хуульд заасан шаардлагад нийцсэн талаарх
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох Сайхан-Овоо сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит, Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Орон нутгийн 2026 оны төсөв, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөл, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Сайхан-Овоо сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн

4826050365

мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

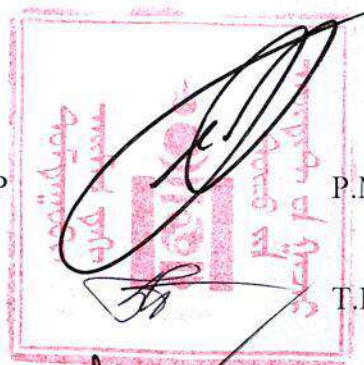
Сайхан-Овоо сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нөхөн сонгуульд оролцох “Монгол ардын нам”-ын мөрийн хөтөлбөр (4 хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Дундговь аймгийн Сайхан-Овоо сумын Сонгуулийн хороонд
Хавсралт 5 хуудастай.

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

ХЯНАСАН:
АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

БОЛОВСРУУЛСАН:
АХЛАХ АУДИТОР

Р.МӨНХТОГТОХ

Т.БАТСАЙХАН

Д.ИХБАЯР

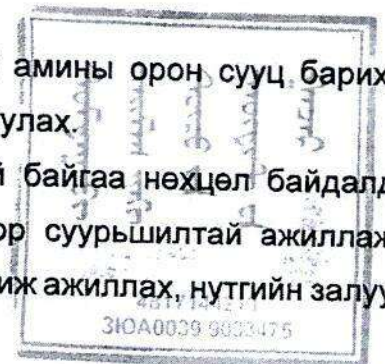
2024 ОНЫ САЙХАН-ОВОО СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ САЙХАН-ОВОО СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ХӨНДӨЛГҮЙ ХӨГЖИНӨ
УХАЛГҮЙ УРАГШИЛНА.

"Алсын хараа-2050" Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, "Шинэ сэргэлтийн бодлого", "Дундговь аймгийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх 2018-2028 дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр", "Монгол Ардын намын "Шинэ сэргэлтийн бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн реформ 2024-2028" зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд суурилан орон нутгийнхаа нийт иргэдийн саналд тулгуурлан уул уурхайгүй, уламжлалт хөдөө аж ахуй, аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, иргэдийнхээ амьдрах орчныг сайжруулах, өрх гэрийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх мөрийн хөтөлбөрийг 5 үндсэн бүлэг, 46 зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллана.

1. Хүний хөгжил, өрхийн сэргэлт

- ✓ 1.1. "Амар амгалан гэр бүл" багц сургалтын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.2. "Шинэ үеийн Малчин" сумын малчдын уулзалт зөвлөгөөнийг 2 жилд 1 удаа зохион байгуулна.
- ✓ 1.3. Эмэгтэйчүүдийн чуулга уулзалтыг зохион байгуулж, тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэнэ.
- ✓ 1.4. Залуучуудын байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжин чуулга уулзалтыг 2 жилд 1 удаа зохион байгуулна.
- ✓ 1.5. Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд хүүхдийг асрамжилж буй иргэний хөдөлмөр эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.6. Залуучуудын бизнес эрхлэх боломж, гарааны бизнес эрхлэх нөхцлийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.7. Эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй амины орон сууц барих, засварлах мэдээллээр хангах, хөнгөлөлттэй зээлд хамруулах.
- ✓ 1.8. Орон нутагт төрийн албаны орон тоо дутагдалтай байгаа нөхцөл байдалд онцгой анхаарал хандуулж тэднийг орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажиллаж амьдрах нөхцөл бололцоог хангах ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллах, нутгийн залуу боловсон хүчнийг бэлтгэх, ажлын байраар хангах.

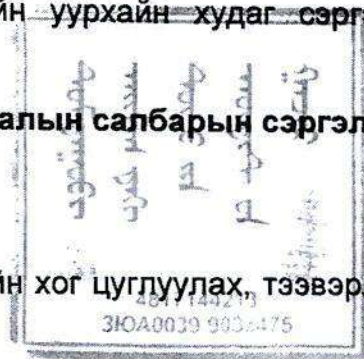
14.

2. Сумын эдийн засгийг өсгөх, хөдөө аж ахуйн салбарын сэргэлт

- ✓ 2.1. Орон нутгийн төсвийн орлого, зарцуулалтанд тавих иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж иргэдэд ил тод мэдээлнэ.
- ✓ 2.2. Татварын оновчтой бодлогыг хэрэгжүүлж, сумын төсвийн орлогыг нэмэгдүүлж орон нутгийн санхүүгийн чадавхийг сайжруулна.
- ✓ 2.3. Уул уурхайгүй "Эко хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх бодлого" сумын хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлж, бэлчээрийн даацад тохирсон уламжлалт мал аж ахуйг эдийн засгийн үр ашигтай эрхлэх бодлого барина.
- ✓ 2.4. Мал эмнэлэгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулах, хувийн мал эмнэлэг ажиллуулах хүсэлтэй эмч, мэргэжилтэнийг дэмжих, мал, амьтны гаралтай халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрүүл бүс нутаг болгох.
- ✓ 2.5. Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир, ноос ноолуур, дайвар бүтээгдэхүүн ангилан ялгах болон боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- ✓ 2.6. Сайхан-Овоо сумын хөдөө аж, ахуйн гаралтай чанарын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүнийг төв суурин газрын /хот, аймаг/ зах зээлд нийлүүлэх нэрийн дэлгүүр байгуулахад дэмжлэг үзүүлж зээл тусламжинд хамруулах
- ✓ 2.7. Стандартын шаардлага хангасан мал нядлах цэгийн үйл ажиллагааг эхлүүлж тогтмолжуулан, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан мах, махан бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх.
- ✓ 2.8. Арьс, шир боловсруулах анхан шатны цехтэй болох.
- ✓ 2.9. Газар тариалан эрхлэгчдийг дэмжиж, төмс хүнсний ногооны хэрэглээний 50-аас доошгүй хувийг орон нутгаас хангах. Зуны хүлэмжийн аж ахуйг дэмжиж төмс хүнсний ногоо тариалалтыг нэмэгдүүлэх
- ✓ 2.10. Шилмэл мал, цагаан идээний болон жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулах.
- ✓ 2.11. Инженерийн хийцтэй гүн өрмийн болон энгийн уурхайн худаг сэргээн засварлах, шинээр гаргах ажлыг зохион байгуулна.

3. Хүрээлэн буй орчны хөгжил, аялал жуулчлалын салбарын сэргэлт

- ✓ 3.1. "Ногоон сум" хөтөлбөр батлуулан хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 3.2. "Орхон-Онги" гол төслийг дэмжин ажиллана.
- ✓ 3.3. Сум тохижилтын журам боловсруулж сумын төвийн хог цуглуулах, тээвэрлэх ажлыг бие даан хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

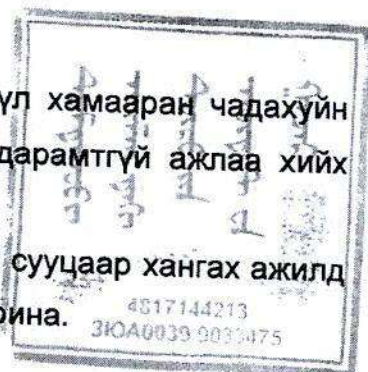
- ✓ 3.4. "Хоггүй цэвэрхэн сум" хөдөлгөөн өрнүүлж зориулалтын бус газар хог хаяхгүй дадал хэвшлийг төлөвшүүлэх, хөдөөгийн хур хогуудыг цэвэрлэнэ.
- ✓ 3.5. Өгөөдэй хааны өвлийн ордон Шаазант хотын түүхийг судлан дэлгэрүүлэх.
- ✓ 3.6. Сумын бахархал, онцлогийг харуулсан "Төгрөг хайрхан" аялал жуулчлалын төвийг шинээр барьж нүүдлийн соёл, орон нутгийн онцлогт тохирсон брэнд бүтээгдэхүүн үйлчилгээний нэр төрөл чанар дизайныг сайжруулан хөгжүүлж орон нутагт орох орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 3.7. "GoMongolia" хөтөлбөрийн хүрээнд суманд зочлох гадаад жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ. Жуулчид үзүүлэх уламжлалт зан заншил нутгийн онцлох бүтээгдэхүүн үйлчилгээг суртачлах "Адууны баяр" эвент арга хэмжээг тогтмолжуулна.
- ✓ 3.8. Гэр бааз байгуулах иргэд, малчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- ✓ 3.9. "Морин Хөтөл" орчимд сум руу орох, гарах замд 1 километрээс багагүй урттай ногоон зурвас, цэцэрлэгт хүрээлэн бий болгож, иргэдийн амарч зугаалах, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.

4. Боловсрол, эрүүл мэндийн салбарын сэргэлт

- ✓ 4.1. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамран сургалтыг нэмэгдүүлнэ
- ✓ 4.2. Нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх, орчинг бүрдүүлэх. Эрүүл амьдралын хэв маягийг дэмжсэн дасгал хөдөлгөөн, спорт нийтийн биеийн тамираар хичээллэх, эрүүл зөв хооллох, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх орчин бүрдүүлнэ.
- ✓ 4.3. ЕБСургуулийн сурагчдын өөрөө удирдах байгууллагыг дэмжин төлөвшүүлж, хүүхдийн багаас зөв дадал хэвшилд сургах.
- ✓ 4.4. "Шатар", "Шагай харваа" дэд хөтөлбөрүүд боловсруулан хэрэгжүүлэх.
- ✓ 4.5. ЕБСургуулийн гадна хөлбөмбөгийн талбай байгуулна.
- ✓ 4.6. Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, архины хэрэглээг багасгах, хорт зуршлыг арилгах чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- ✓ 4.7. Эрүүл мэндийн төвийг шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах, өвчтөний онош, зургийг цахим орчинд нарийн мэргэжлийн эмчээс зөвлөгөө авч эмчлэх боломжийг хангаж цахим шилжилтийг эрчимжүүлнэ.

5. Бүтээн байгуулалт, нутгийн хөгжлийн сэргэлт

- ✓ 5.1. Төрийн жинхэнэ албан хаагч сонгуулийн үр дүнгээс үл хамааран чадахуйн болон шатлан дэвших зарчмын дагуу улс төрөөс ангид дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 5.2. Сумын төвийн иргэд, төрийн албан хаагчдыг хямд орон сууцаар хангах ажилд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллаж 24 айлын орон сууц барина.

- 14
- ✓ 5.3. Төрийн албан хаагчдыг ая тухтай тохилог орчинд иргэдэд үйлчилгээ үзүүлэх боломжоор хангаж "Нутгийн удирдлагын ордон"-ын барилга шинээр барина.
  - ✓ 5.4. Нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн хэтийн төлөвлөгөөг боловсруулах
  - ✓ 5.5. Сумын төвийн бохирын шугамыг ашиглалтанд оруулах, айл өрхийн дулаан, цэвэр шугамтай болгох ажлын эхлэлийг тавьж мэргэжлийн байгууллагаар ТЭЗҮ-г хийлгүүлэх
  - ✓ 5.6. Сумын бизнес хөгжлийн төвийг тогтмол үйл ажиллагаанд оруулах, Жижиг дунд бизнес эрхлэгчид, спорт холбоодыг тохилог орчинд үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл боломжоор хангаж байнгын байртай болгох
  - ✓ 5.7. Төгрөг багт сүлжээний сайжруулалт хийнэ.
  - ✓ 5.8. Шаардлага хангасан халуун усны тогтмол үйлчилгээг бий болгоно.
  - ✓ 5.9. Сайхан-Овоо суманд соёлын төв шинээр барьж хуучин соёлын төвийг спорт цогцолбор хэлбэрээр засварлаж ашиглах
  - ✓ 5.10. Өөр аймаг, суманд ажиллаж амьдарч байгаа нутгийн иргэд, нутгийн зөвлөлтэй хамтран "Шинэ санаа-330" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
  - ✓ 5.11. Цахилгаан шугамын дэд станцын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, 04-ын шугамын өргөтгөл хийнэ.

**ДУНДГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

Нутгийн удирдлагын ордон, 7-р баг, Сайнцагаан сум
Дундговь аймаг 48090 Утас: 70592439, 70592208,
70593208, Цахим хаяг: dundgovi@audit.gov.mn

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
ЦАГААНДЭЛГЭР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРООНД**

2026.04.21 № 112
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр
хуульд заасан шаардлагад нийцсэн
талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох Цагаандэлгэр сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит, Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Орон нутгийн 2026 оны төсөв, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөл, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Цагаандэлгэр сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн

4826050398

мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Цагаандэлгэр сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нөхөн сонгуульд оролцох “Монгол ардын нам”-ын мөрийн хөтөлбөр (3 хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Дундговь аймгийн Цагаандэлгэр сумын Сонгуулийн хороонд
Хавсралт 3 хуудастай.

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

ХЯНАСАН:
АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

БОЛОВСРУУЛСАН:
АХЛАХ АУДИТОР

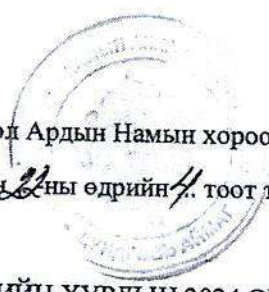

Р.МӨНХТОГТОХ

Т.БАТСАЙХАН

Д.ИХБАЯР

У

Цагаандэлгэр сумын Монгол Ардын Намын хорооны тэргүүлэгчдийн
2024 оны 6 сарын 22 ны өдрийн 4 тоот тогтоолын хавсралт

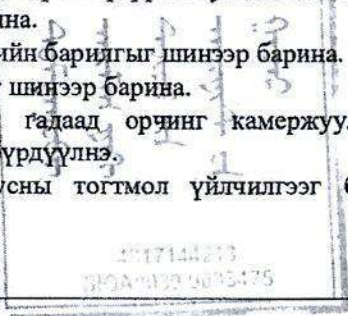
**ОРОН НУТГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН ЦАГААНДЭЛГЭР СУМЫН МОНГОЛ
АРДЫН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

“Алсын хараа - 2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Монгол Ардын Намын “Шинэ сэргэлтийн бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн реформ 2024-2028” зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд суурилан иргэдийнхээ амьдрах орчныг сайжруулах, өрх гэрийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх “ШИНЭ ЗУУН – ШИНЭ СЭРГЭЛТ” мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд 5 бүлэг 40 зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллана.

Мөрийн хөтөлбөр	Зорилт, арга хэмжээ
Төрийн алба, сахилга хариуцлагын сэргэлт	<ul style="list-style-type: none"> • Төрийн жинхэнэ албан хаагч сонгуулийн үр дүнгээс үл хамааран улс төрөөс ангид, дарамтгүй ажлаа хийх боломжийг бүрдүүлнэ. • Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх, цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ. • Төрийн албан хаагчдын ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг улам дээшлүүлж, шилдэг төрийн албан хаагчийг шалгаруулж нийгмийн асуудал, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна. • Төсвийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа /тендер/-г нээлттэй ил тод шилэн болгож, нийтэд тогтмол мэдээлнэ. • Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
Ажлын байр, орлогын сэргэлт	<ul style="list-style-type: none"> • Орон нутгийн онцлогийг илтгэсэн бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл эрхлэгч иргэн, аж ахуй нэгжийг дэмжин орлогыг нэмэгдүүлнэ. • Ажлын байрыг шинээр бий болгосон жижиг, дунд аж ахуйн нэгж, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийг бодлогоор дэмжинэ. • Малын түүхий эдэд анхан шатны боловсруулалт хийх, сум дундын хоршоог байгуулж, малчдад хувь эзэмшүүлнэ. • Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорийн аж ахуйг хөгжүүлэх замаар хүнсний ногоо, жимс жимсгэнийн нэр төрөл, хангамжийг нэмэгдүүлнэ. • Нийтийн хоол, зочид буудал болон бусад үйлчилгээний чиглэлээр стандартад нийцсэн үйлчилгээ эрхлэх санаачлагыг бүрэн дэмжинэ. • Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэх, орлого олох боломжийг нэмэгдүүлнэ. • Өөрийн нөөц бололцоогоо дайчлан брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжүүдийг 3-аас доошгүй номинацаар шалгаруулж сурталчилна. • Амрагч, аялагчдад үзүүлэх уламжлалт зан заншил нутгийн онцлох бүтээгдэхүүн үйлчилгээ /боржигин найр, унаган тамга г.м/-г сурталчлах эвент арга хэмжээг тогтмолжуулна.

<p>Хөдөө аж ахуйн сэргэлт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Худаг гаргах, ногоон тэжээл тариалах, тоног төхөөрөмж худалдан авахыг хоршоогоор дамжуулан дэмжиж ажиллана. • Зудын эрсдэлийг даван туулах “Өвөлжөө” төслийг эхлүүлж, зудад өртсөн малчдыг шилмэл омгийн малаар малжуулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. • Стандартын шаардлага хангасан өвс, тэжээлийн агуулах шинээр барьж, өвс тэжээлийн нөөцийг нэмэгдүүлэхэд хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана. • Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир, ноос ноолуур, дайвар бүтээгдэхүүн ангилан ялгах болон боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална. • Дахин дамжуулах станцуудыг байгуулж, сумын хэмжээний бүх малчин өрхүүдийг үүрэн холбооны сүлжээнд холбогдох нөхцөлийг бүрдүүлнэ. • Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэнэ. • Эмнэлгийг туулах чадвар сайтай орчин үеийн тээврийн хэрэгслээр ханган, Старлинкийн интернетэд холбон малчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, эмчилгээний үйлчилгээг үзүүлнэ.
<p>Хүн ам, боловсон хүчний сэргэлт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сурлагын өндөр амжилттай, бакалаврын сургалтын төгсөгчийг төрийн албанд дадлага хийлгэх тогтолцоог сайжруулан, төрийн албаны хүний нөөцийг бэлтгэнэ. • Нарийн мэргэжлийн эмч, сувилагч, мэргэшсэн асрахуйн ажилтнуудыг сургах бодлого хэрэгжүүлнэ. • Багшлах хүний нөөцийг чадавхжуулж, ЕБС, СӨБ-ын байгууллагын багш нарыг сургаж, бэлтгэх бодлого баримтална. • Боловсролын салбарыг улс төрөөс ангид байлгаж, сургуулийн захирал, цэцэрлэгийн эрхлэгчийг мэдлэг чадвар, ажлын гүйцэтгэл, туршлагад нь үндэслэн, холбогдох хууль, журмын дагуу сонгон шалгаруулж, томилно. • Бүх шатны сургалтын байгууллагын суралцагчдад англи хэл эзэмших тэгш боломжийг бүрдүүлж, англи хэлний багш нарыг сургаж чадавхжуулахад дэмжлэг үзүүлнэ. • Цэцэрлэгийн хоол болон ЕБС-ийн үдийн хоолны орц найрлагыг нэмэгдүүлж, шим тэжээлтэй, амин дэмээр баялаг хоол, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнээр үйлчилнэ. • Оношлогооны төвд 60-аас дээш насны ахмадуудыг зохион байгуулалттайгаар оношлуулж, зардлыг эрүүл мэндийн даатгал болон орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэнэ. • Ахмадуудыг орон нутгийн сувилалд сувилуулах боломжийг бүрдүүлнэ. • Иргэдийн дунд урлагийн наадмыг 2 жил тутам зохион байгуулна. • Үндэсний спортын төрөл болох цагайн харваа, сурын харвааг хөгжүүлэх хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж ажиллана.

<p>Дэд бүтэц, тохижилтын сэргэлт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 16 айлын орон сууц барина. • Суманд төвийн шугам сүлжээ /Цэвэр, бохир усны шугам/ цэвэрлэх байгууламж шинээр барьж, сумын төвийн айл өрхийн амьдрах орчинг сайжруулна. • Соёлын төвийн барилгыг 100 хувь ашиглалтад оруулна. • Цахим худаг байгуулан ундны усны соёлтой боловсон үйлчилгээг хэвшүүлнэ. • Гэмт хэргийн тоог бууруулах, иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гэрэлтүүлэг, камержуулалтыг сайжруулж нэмэгдүүлнэ. • “Тэрбум” мод хөтөлбөрийн хүрээнд айл өрх бүр эзэмшилийн газартаа мод тарих аян өрнүүлж, төрөөс үзүүлж буй дэмжлэгийг ургуулсан модны тоотой уялдуулна. • Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилгыг шинээр барина. • Хүүхдийн цэцэрлэгийн барилгыг шинээр барина. • Цэцэрлэг, сургуулийн дотоод, гадаад орчинг камержуулж, хүүхдэд ээлтэй, аюулгүй орчин бүрдүүлнэ. • Шаардлага хангасан халуун усны тогтмол үйлчилгээг бий болгоно.
--	---

**ЦАГААНДЭЛГЭР СУМЫН
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО**

**ДУНДГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

Нутгийн удирдлагын ордон, 7-р баг, Сайнцагаан сум
Дундговь аймаг 48090 Утас: 70592439, 70592208,
70593208, Цахим хаяг: dundgovi@audit.gov.mn

_____ 2026.04.21 № _____ 108 _____
танай _____ -ны № _____ -т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр
хуульд заасан шаардлагад нийцсэн
талаарх дүгнэлт

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
ЛУУС СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН
НАМЫН ХОРООНД

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.4-т заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох Луус сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигч нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага нь сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох нам, эвсэл болон бие даан нэр дэвшигчийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Төрийн аудит, Тулгуур зарчим, MNS 6817-6:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудитын зарчим, MNS 6817-8:2020 Төрийн аудит, Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Орон нутгийн 2026 оны төсөв, 2026-2027 оны төсвийн төсөөлөл, холбогдох байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

Дүгнэлт

Луус сумын “Монгол ардын нам”-ын хорооны сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн

4826050387

зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Луус сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2026 оны нөхөн сонгуульд оролцох “Монгол ардын нам”-ын мөрийн хөтөлбөр (5 хуудас)-ийг хавсаргав.

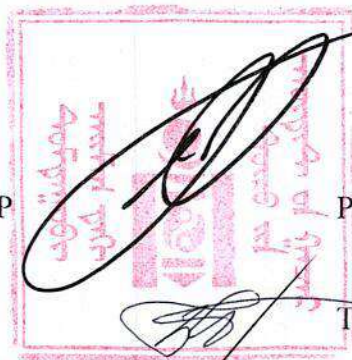
Хувийг: Дундговь аймгийн Луус сумын Сонгуулийн хороонд

Хавсралт 5 хуудастай.

ДАРГА,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

ХЯНАСАН:
АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

БОЛОВСРУУЛСАН:
АХЛАХ АУДИТОР

Р.МӨНХТОГТОХ

Т.БАТСАЙХАН

Д.ИХБАЯР

Луус сумын Монгол Ардын Намын хорсооны тэргүүлэгчдийн
2024 оны 06 сарын 23 -ны өдрийн 24/01 тоот тогтоолын хавсралт.

**2024 ОНЫ ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН ЛУУС СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ЛУУС НУТГИЙН СЭРГЭЛТ

“Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, “Шинэ сэргэлтийн бодлого” “Дундговь аймгийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх 2018-2028 дунд хугацааны хөгжлийн хөтөлбөр”, “Монгол Ардын Намын “Шинэ сэргэлтийн бодлого, бүсчилсэн хөгжлийн реформ 2024-2028” зэрэг бодлогын баримт бичгүүдэд суурилан иргэдийнхээ амьдрах орчныг сайжруулах, өрх гэрийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх “ЛУУС НУТГИЙН СЭРГЭЛТ” мөрийн хөтөлбөрийг 6 үндсэн бүлэг, 76 зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллана.

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

- 1.1 Эрүүл иргэн
- 1.2 Боловсролтой иргэн
- 1.3 Орон сууц
- 1.4 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрт чиглэсэн бодлого
- 1.5 Малчдын талаар авч хэрэгжүүлэх бодлого

ХОЁР. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

ГУРАВ. БИЗНЕС, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

ДӨРӨВ. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХҮРТЭЭМЖИЙН БОДЛОГО

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ БОДЛОГО

ЗУРГАА. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН БОДЛОГО

1 НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛЫГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

1.1 Эрүүл иргэн

- ✓ 1.1.1 Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, эрт мэдээлэх, цахим шилжилтийг эрчимжүүлэн эрт илрүүлэгт иргэн бүрийг хамруулна.
- ✓ 1.1.2 Эрүүл амьдралын хэв маягийг дэмжсэн дасгал хөдөлгөөн, спорт, нийтийн биеийн тамираар хичээллэх, эрүүл зөв хооллох, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх орчин бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.1.3 Эмч, сувилагч, эмнэлэгийн ажилтнуудыг мэргэжил дээшлүүлэхэд дэмжих бодлого хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.1.4 Эмнэлгийн авто машиныг эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар стандартад нийцүүлж шинэчлэнэ.
- ✓ 1.1.5 "Элэг бүтэн Монгол", хүүхдийн "Эрүүл шүд", "Умайн хүзүүн хавдаргүй Монгол" хөтөлбөрүүдийг зорилтод бүлгийн иргэдийг бүрэн хамруулна.
- ✓ 1.1.6 Эрүүл мэндийн салбарын шилдэг ажилчдыг жил бүр шалгаруулж, эмч эмнэлгийн ажилчдын нийгмийн асуудлыг үе шаттай шийдвэрлэж, ажиллах орчин нөхцлийг сайжруулна.

1.2 Боловсролтой иргэн

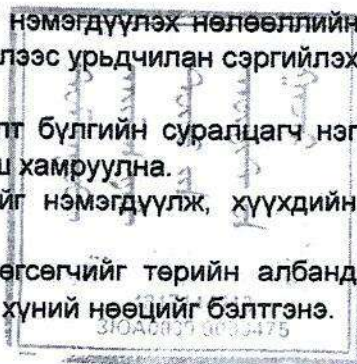
- ✓ 1.2.1 ЕБСургуулийн суралцагч бүрт англи хэлийг эзэмших тэгш боломж бүрдүүлж, англи хэлний багшийг гадаадад мэргэжил дээшлүүлнэ.
- ✓ 1.2.2 ЕБСургуульд байгалийн ухаан, технологийн хичээлийн туршилтын талбай байгуулна.
- ✓ 1.2.3 Төгсөөд ирж байгаа залуу багш нарт зориулсан орон сууцны асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- ✓ 1.2.4 "Багшийн хөгжлийн төв"-ийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх гадаад дотоод сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж "Чадварлаг багш" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.2.5 Жил бүр сургууль, цэцэрлэгийн шилдэг багш, ажилчдыг шалгаруулж боловсролын салбарын ажилчдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.
- ✓ 1.2.6 Ахмад багш нарын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх санг байгуулна.

1.3 Орон сууц

- ✓ 1.3.1 Хөдөөгийн сэргэлтийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй 3 хувийн хүүтэй ипотекийн зээлийн хөтөлбөрийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.3.2 Эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй амины орон сууц барих, засварлахад хөнгөлөлттэй зээлээр дэмжинэ.
- ✓ 1.3.3 "1000 айлын орон сууц" хөтөлбөрийг хүрээнд 12-с доошгүй айлын орон сууц барина

1.4 Хүн ам, нийгмийн бүлэг бүрт чиглэсэн бодлого

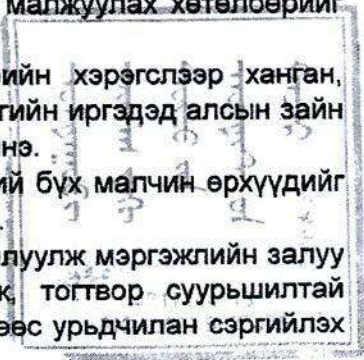
- ✓ 1.4.1 Хүүхэд хамгааллын талаар мэдлэг, ойлголт, хандлагыг нэмэгдүүлэх нөлөөллийн ажлыг хэрэгжүүлж, иргэдийн оролцоотой хүүхдийг эрсдэлтээс урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.4.2 Боловсролын үйлчилгээнд хамрагдаж чадахгүй, эрсдэлт бүлгийн суралцагч нэг бүрд шаардлагатай дэмжлэгийг үзүүлж, боловсролд тэгш хамруулна.
- ✓ 1.4.3 Цэцэрлэг, сургуулийн орчны камержуулын хүртээмжийг нэмэгдүүлж, хүүхдийн аюулгүй, таатай суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.4.4 Сурлагын өндөр амжилттай, бакалаврын сургалтын төгсөгчийг төрийн албанд дадлага хийлгэх тогтолцоог сайжруулан, төрийн албаны хүний нөөцийг бэлтгэнэ.

- ✓ 1.4.5 Гэр бүлийн хүчирхийллийг бууруулж, хүчирхийллийг үл тэвчих хандлагыг бий болгох нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.4.6 Айл өрхийн амьжиргааны түвшинг олон улсын аргачлалаар тогтоож, ажил орлоготой болгох, малжуулах, туслах аж ахуй эрхлэх зэргээр орлогын өсөлтийг дэмжих бодитой арга хэмжээг авч ажиллана.
- ✓ 1.4.7 Сувилалд явж чаддаггүй ахмадуудыг орон нутагтаа сувилуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.4.8 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэх, орлого олох боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.9 Ажлын байрыг нэмэгдүүлж, ажилгүйдлийн түвшнийг бууруулах бодлого баримтлана.
- ✓ 1.4.10 Хүнсний нөөц нэмэгдүүлэх, нэр төрлийг олшруулахад чиглэсэн аж ахуй эрхлэх, шинэ нэрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх санаачлагыг санхүү, хөнгөлөлттэй зээлээр дэмжинэ.
- ✓ 1.4.11 Цагийн ажил, түр ажлын байрны зохицуулалтыг ажил олгогч, ажилтанд нийцтэй байдлаар тогтоон иргэдийн нэмэлт орлого олох боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- ✓ 1.4.12 Өөрийн нөөц бололцоогоо дайчлан сумын брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байгаа аж ахуйн нэгж, иргэдийн дунд "Оны шилдэг бүтээгдэхүүн" номинацаар шалгаруулна.
- ✓ 1.4.13 Аймаг, аймгийн бүсийн аварга шалгаруулах үндэсний болон бусад спортын уралдаан тэмцээнийг 1-2 удаа зохион байгуулна.

1.5 МАЛЧДЫН СЭРГЭЛТ

- ✓ 1.5.1 Малчдад өвөлжөө, хаваржааны газрыг урт хугацаатай эзэмших, ашиглах, тэжээлийн ургамал тариалах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.5.2 Худаг гаргах, ногоон тэжээл тариалах, тоног төхөөрөмж худалдан авахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- ✓ 1.5.3 Сумын хэмжээнд дутагдалтай малын эмч, мал зүйч, мэргэжилтэнг үе шаттайгаар бэлтгэн, мал сүргийг бүрэн эрүүлжүүлнэ.
- ✓ 1.5.4 Малчдын боловсрол, эрүүл мэнд, нийгэм, соёлын үйлчилгээг хоршоогоор дамжуулан шинэ түвшинд гаргана.
- ✓ 1.5.5 Малчид хоршоолох замаар мах, сүү, арьс шир, ноос ноолуур, дайвар бүтээгдэхүүн ангилан ялгах болон боловсруулах цех байгуулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- ✓ 1.5.6 Зудад өртсөн малчдыг нутгийн шилмэл омгийн малаар малжуулах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 1.5.7 Эмнэлгийг туулах чадвар сайтай орчин үеийн тээврийн хэрэгслээр ханган, Старлинкийн интернетэд холбон малчид, хөдөө орон нутгийн иргэдэд алсын зайн эрүүл мэндийн оношилгоо, эмчилгээний үйлчилгээг үзүүлнэ.
- ✓ 1.5.8 Дахин дамжуулах станцуудыг байгуулж, сумын хэмжээний бүх малчин өрхүүдийг үүрэн холбооны сүлжээнд холбогдох нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 1.5.9 Сумын мал эмнэлэгийн тасгийг бүрэн орон тоогоор ажиллуулж мэргэжлийн залуу боловсон хүчнийг амьдрах орчин нөхцөлөөр дэмжиж, тогтвор суурьшилтай ажиллуулах бодлого баримтлана. Малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.5.10 Сумын мал сүрэгт голомтлон гардаг хонь, ямааны шөвөг яр өвчний үйлчилгээний хөлсийг орон нутгийг хөгжүүлэх сангаас олгоно.

ХОЁР. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

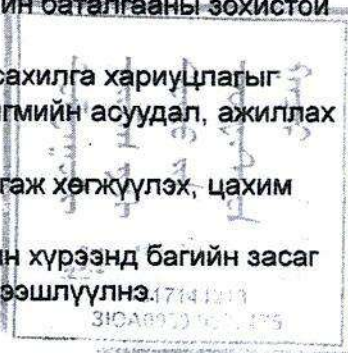
- ✓ 2.1 Хөдөө аж ахуйн салбарыг шинэ технологи инновацад суурилан хөгжүүлж, цаг уурын эрсдэлд дасан зохицсон, үр ашигтай бизнесийн салбар болгон хөгжүүлнэ.
- ✓ 2.2 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг жилийн дөрвөн улиралд бэлтгэн нийлүүлэх, хадгалах нэгдсэн тогтолцоог төрийн дэмжлэгтэй, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг урамшуулж шинэчлэн байгуулна
- ✓ 2.3 Сумандаа махны чиглэлээр хонь, үхрээ сайжруулах малчдын санаачлагыг дэмжинэ.
- ✓ 2.4 Малын түүхий эдэд анхан шатны боловсруулалт хийх хоршоог байгуулна.
- ✓ 2.5 Шинээр малчин болсон залуу гэр бүлийг татварын бодлогоор дэмжинэ.
- ✓ 2.6 Малын чанар, үүлдэр угсааг сайжруулах санаачлагыг дэмжинэ.
- ✓ 2.7 Дөрвөн улирлын хүлэмж, агуулах, зоорийг шинээр барих замаар хүнсний ногоо, жимс жимсгэнийн нэр төрлийг нэмэгдүүлж, сумын хэрэгцээг хангана.
- ✓ 2.8 Иргэдийг хямд, чанартай мах, сүү, хүнсний ногоогоор хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ 2.9 Цэцэрлэг, сургуулийн үдийн хоолонд сүү, сүүн бүтээгдэхүүний хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

ГУРАВ. БИЗНЕС, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙГ ДЭМЖИХ БОДЛОГО

- ✓ 3.1 Жижиг дунд үйлдвэр эрхлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг гадаад дотоодын зах зээлд нэвтрүүлэх үзэсгэлэн худалдаа болон "Дундговь түншлэл" арга хэмжээнд зохион байгуулалттайгаар оролцуулж, үндэсний үйлдвэрлэгч нараа сурталчилна.
- ✓ 3.2 "Луус түншлэл" арга хэмжээг жил бүр зохион байгуулна.
- ✓ 3.3 "Сум хөгжүүлэх сан"-гийн зээлийг ажлын байр нэмэгдүүлэх жижиг дунд бизнест тэргүүн ээлжинд олгоно.
- ✓ 3.4 Жижиг, дунд үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг төрийн худалдан авалтаар дэмжинэ.
- ✓ 3.5 Ажлын байрыг шинээр бий болгосон орон нутгийн жижиг, дунд, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.
- ✓ 3.6 Орон нутгийн онцлогийг илтгэсэн бэлэг дурсгал, гар урлалын бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэл эрхлэгчийг иргэн, аж ахуй нэгжийг дэмжин орлогыг нэмэгдүүлнэ.

ДӨРӨВ. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХҮРТЭЭМЖИЙН БОДЛОГО

- ✓ 4.1 Төрийн албан хаагчдын ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулна.
- ✓ 4.2 Төрийн албаны хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн баталгааны зохистой бодлогыг баримтална.
- ✓ 4.3 Төрийн жинхэнэ албан хаагчдын ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлж шилдэг төрийн албан хаагчийг шалгаруулж нийгмийн асуудал, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.
- ✓ 4.4 Авлигаас урьдчилан сэргийлэх, төрийн албан хаагчдыг сургаж хөгжүүлэх, цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- ✓ 4.5 Төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулах ажлын хүрээнд багийн засаг дарга нарыг сургаж дадлагажуулан, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

- 4.6 Төрийн албан хаагчдын ажлын үр дүнг үнэлэх гүйцэтгэлийн үнэлгээний тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.
- 4.7 Гэмт хэргийн тоог бууруулах, иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гэрэлтүүлэг, камержуулалтыг сайжруулж, камерын хүртээмж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.
- 4.8 Төсвийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаа /Тендер/-г нээлттэй ил тод шилэн болгоно.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ БОДЛОГО

- 5.1 Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг үр нөлөөг багасгах, байгальд ээлтэй, оролцоотой ажил бизнесийг дэмжинэ.
- 5.2 Байгалийн унаган төрх, биологийн олон янз байдлыг хамгаалж, эко системийн тэнцвэрийг хадгалахад хувь нэмэр оруулсан иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулна.
- 5.3 Амьдралын ногоон хэв маяг, нөөцийн хэмнэлт зэрэг байгальд ээлтэй, хэмнэлттэй ногоон үзэл санаа, хандлага, дадлыг хүүхэд залуучуудад хэвшүүлнэ.
- 5.4 "Тэрбум" мод хөтөлбөрийн хүрээнд албан байгууллага, айл өрх бүр эзэмшлийн газартаа мод тарих хөдөлгөөн өрнүүлж ургуулсан модны тоотой уялдуулан дэмжлэг үзүүлнэ.
- 5.5 Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд ээлтэй аргаар тэмцэнэ.
- 5.6 Газар ашиглагчдын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, эвдрэл, доройтолд орсон газрыг нөхөн сэргээж, цөлжилт, газрын доройтлыг бууруулна.
- 5.7 Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нийт газар нутгийн 30 хувьд хүргэнэ.
- 5.8 Сумын төвийн хүн амыг стандартын шаардлага хангасан ундны усаар хангах, ус цэвэршүүлэх тоног төхөөрөмжийг суурилуулна.
- 5.9 Сумын төвийн хог хаягдлын менежментийг сайжруулж, эрүүл цэвэр орчинд ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

ЗУРГАА. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН БОДЛОГО

- 6.1 Монгол Улсын засгийн газраас хэрэгжүүлж буй "Сумын төвийн шинэчлэл" төслийг ажлын үргэлжлүүлж дуусгана.
- 6.2 Төрийн албан хаагчдын 12-24 айлын орон сууц барьна.
- 6.3 Сумын төвийн Эрүүл мэндийн төвийн барилгыг шинээр барьна.
- 6.4 Сумын төвийн Нутгийн удирдлагын барилга шинээр барьна.
- 6.5 Сумын төвийн дэргэд 3 километрээс багагүй урттай ногоон зурвас, цэцэрлэгт хүрээлэн бий болгож, иргэдийн амарч зугаалах, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- 6.6 Шаадлага хангасан халуун усны тогтмол үйлчилгээг бий болгоно.

